

חוקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

מו.

עין משפט גד מצוה

קבו א מיי פ"ז מהל
עדות הל' ו ע"י כ"מ
סמך לאו קט טושי"ע ח"מ
ס"ו לו טפ"ח י"ב כ"ה"ה
קבו ב ג ד ה ו ז ח ט י
פ"ח ע"ג ט"ו ט"ז ט"ח
ג ד סמך מהל' טושי"ע
ח"מ ס"ו ק"ב:
קבו ט י מיי פ"ז שס
הל' יא סמך שס
טושי"ע ח"מ ס"ו קמט ספ"ק
י"ג:
קב ב מיי שס הל' ד
טושי"ע שס ספ"ק ס"ו:
קע"א לו מיי שס הל' ו
טושי"ע שס ספ"ק ס"ו:
קע"ב לו מיי שס הל' ט
טושי"ע שס ספ"ק ד:
קע"ג לו מיי שס טושי"ע שס
ספ"ק י ועין טושי"ע
ח"מ ס"ו פ"ו:

רבינו גרשום

קבלן מאי. דריינה דקבלן
שאר מלמדה הלוהו ואני
קבלן יכול המלוה לפרוע
מן הקבלן ועכשיו כל
שדוריהו של ליה משפוטבדים
לקבלן עד שיפרע חובו:
אמר ליה מעיד. ללוה
והוא שיש ללוה שדה
אחרת כשעור החוב חוץ
מה שערורין עליה והשאת
לאו נוגע הוא: ואמר ליה
דאפי' אין מעיד. דניחא
ליה לקבלן דלוקמי' מן
הני קרקע תרוייהו בידא
ללוה שיחא לו ויתור מהמ
לפרוע: בן אומן. וכן אריס
היה הן כחור ויש להן
חוקה: א' דקארי' הני בניס
בטענה דאבוהן. דאמרי
איבני הוריישה לנו. מאי
אריא' בן גולן דאין לו
חוקה אפי' הן בן אומן וכן
אריס נמי לא ליהו חוקה.
ואי דאמרי בטענה דנפשייהו
דאמרי זבניה אפי' בן
מגולן נמי ליהו ליה חוקה:
בפנינו הורה לו. המוכר לבן
אומן ולבן אריס ולבן גולן
דבניה ניהלייהו לאבוהון
משי' איבא לימיר בבן
אומן וכן אריס כי אתו
בטענה דאבוהן דקישטא
קאמרי דהמוכר לבני' הוונתק
הוא בכאן מקום פנוי כמו חצי
שורה ואולי חסר כאן איזה
תיבות [ובן] ניהלייהו. והאי
בן גולן אפי' דאיבא
עדים שהורה המוכר לגולן
שמכרה לו לא הויה
חוקה דמחמת ביעותא
השלטון כדמיתרגמי' לא
חמור א [מהם] נשאתי לא
חמור דחד מנתון שחרית.
וכמו נוח לתשחרות. ולא
נמר והקנה לו. אבל בן
בנו של גולן אי אתי
בטענה דאבוהו של חוקה
דאביו לאו גולן הוה: יד
מאומנותו. ושוב מחזיק בה
יש לו חוקה: בן שחלק.
שנתן לו אביו חלקו בחייו
והוא מחזיק בשהיה אחר
יותר על חלקו שנתן לו
אביו ג' שנים וכן אשה
שנתגרשה והחזיקה שוב
בשהיה בעלה ג' שנים: הרי
הן ככל אדם. ויש להן
חוקה: ס"ד א' חוליה אחיל
ליה. (ב) הוי חפירות דלא
מעידר ולא תהוי חוקה:

קבלן אמרי לה אינו מעיד. אע"ג דלית ליה ארעא אחריתי
מימה דמאי נפקא מינה דאי אמי מלוה וטרפך את של קבלן
אתי קבלן וקטרפך את של ליה כיון דלית ליה ארעא אחריתי ואין
נראה לומר כגון שיש לקבלן זינויות והיה ארעא שרצה להעיד
עליה נמי זינויות אבל ארעא אחריתי

דלית ליה ללוה היא זיבורית דמפסקד
כשיצא מלוה וטרפך את שלו דלא יהיה
לו לגבות אלא מזיבורית (א) ד"כ מלוה
נמי לא יעיד ללוה אפילו דלית ליה
ארעא אחריתי כענין זה ועוד בכל
ענין משמע דלית מעיד דלא מפליג
בין היא זינויות בין היא זיבורית ועוד
ל"ע ז' דהניקוזין (גיטין דף מט:): דנראה
דמוכח התם דלית ליה ללוה אלא
זיבורית גס קבלן לא יתן לו אלא זיבורית
ונראה דהיינו טעמה דקבלן אינו מעיד
ללוה אע"ג דלית ליה ארעא אחריתי
משום דטרמיחא ליה מילתא למיסק
עליה זיניא ודיינא וכשיהוי ללוה
קרקעות הרבה לא יגבה המלוה מן
הקבלן הואיל ויכול לגבות מן הלוה
בזרותה אבל מלוה מעיד ללוה בכל
ענין אפילו אותה שמעיד עליה היא
זינויות ואחריתא זיבורית דמשום
אחילופי זינויות לזיבורית לא יעיד
שקר דמכל מקום יש לו שיה צוה אי
נמי ארעא אחריתי דכולה שמעתי'ן
כיוצא בו קאמר:

ה"ג בגון דקאמרי בפנינו הודה.
פ"י בן אריס בן אומן
בן גולן ומש"כ אומן א"כ לו חוקה
אבל בן יש לו חוקה כשטוען קמי דידי
הודית לאכי שמכרת לו נאמן זמיגו
דאי צעי אמר מינך זנתה (א) אבל בן
גולן אין לו חוקה דהודאה שהודה
לגולן לאו הודאה היא דאי לאו דאודי
ליה שמכרת לו הוה ממטי ליה

ולחמריה לשחור אבל לא גרסינן כגון דקאמרי עדים דהא אי איכא
עדים דלדאי ליה דמיניה זנתה א"כ אומן ואריס גופייהו יהו נאמני (א)
ועוד כיון דאיכא עדים בן אריס בן אומן למה זריכיס להחזיק
בלא חוקה נמי מוקמינן לה צדייהו כיון דאיכא סהדי. ר"ת:
פעמים שבו בן גולן אין לו חוקה בגון דקאמרי בטענתא דאבא
דאבוה. מינה לר"י דלמאי אין לו חוקה הא טוענין
לירש והוה ליה למימר דלמא אי הוה אביו קיים דהיינו בן גולן הוה
טעין אלא הדר זניתה מינך ונראה לר"י דגרס פעמים שכן גולן יש
לו חוקה בגון דקאמרי בטענתא דאבא דאבוה דהוה אביו הגולן (א) קמ"ל
דאע"ג אהיתא ציד מן שאין לו חוקה דהיינו אביו הגולן מ"מ יש לו
חוקה כיון שאמר שהיתה של אבי אביו (א) ויש ליישב גירסא ראשונה פעמי'
דבן גולן אין לו חוקה והכי פירושה כגון דלמא בטענתא דאבא
דאבוה וואמר שאמר לו אביו דהיינו בן הגולן שהיתה לו הגולן אביו
דלמא איתא דהדר (ב) זנתה מינך הוה א"ל אלא זניתא אי נמי נראה
לר"י דלא טעינין לירש כי האי גוונא דמילתא דלא שכיחא היא כי
הכי דלמר צוקף המוכר את הבית (לקמן דף ע:): וס' ד"ה מאן) דלא
טעינין ליתמי נאנסו משום דמילתא דלא שכיחא היא והא דקאמר לעיל
[בן] בן גולן בן אומן יש לו חוקה היינו דוקא משום דלמר זמיגו
הודה ואדרבה משם יש להוכיח דמשמע הא לאו הכי אין לו חוקה כיון
דמעיקרא צורת אומנות ואריסות וגולנות איתא לדידי:
ירד מאומנותו יש לו חוקה. מנינו לפרש מאותן כלים שנתן לו לאחר
שירד מאומנותו דומיא דאריס שירד מאריסותו אי נמי אפילו
אותן כלים שנתנו לו בצעה שהיה עדיין אומן והוא ששהה אחר אומנותו
כ"כ שהוא גולות שמחזירם לצעלים ונראה דבן אומן נמי דלמר
לעיל דיש לו חוקה כי אמר (א) זמיגו הודה ונראה דהוה אחר מות
אביו דאי לאו הכי אין נראה שיהא נאמן זמיגו דאי צעי אמר לקוח
הוא צדי דאי טעין נמי לקחתיה ממך לא היה נאמן:

מגורשת

עוד על שולחנו כגון שנשא אשה ואין משתדל עוד זנכסי אביו. הרי הן ככל
אדם אע"ג דתנן (לעיל דף מב.) לא לאיש חוקה זנכסי אשתו ולא לאשה זנכסי אביו ולא הן כן
יש להן חוקה זה על זה: סלקא דעפך אמינא אחילי אחיל. האב גבי דבן פירות שאלם שלם שנים ולפיכך לא ערער ולא תיהו חוקה קמ"ל
דלא מחיל: אלא אשה שנתגרשה פשיעה. דמחוקת זנכסי בעלה וכן בעלה מחזיק זנכסי שהרי שואנין זה את זה והיה להן לממות:

קבלן. ערב קבלן שקבל המעות מידו של מלוה ונתן לידו של ליה
וזהו דינו דמני שירצה המלוה יפרע מחלה. אבל ערב סתמא אין
תובעין לערב מחלה עד שיעמיד מלוה ללוה זדין ויחייבוהו לשלם
ואין לו מה לפרוע ואז יגבה מן הערב: אמרי לה מעיד. כמו

ערב: ואמרי לה אינו מעיד.
דלמתי נוגע בעדות הוא דניחא
ליה דנוקמא תרוייהו ארעתא
צדיה דלוה כי היכי ליהווי ליה
ארעי טובא זיבורית וזינויות דכי
אתא מלוה למגבי זינויות דקבלן דקין
זע"ח שדינו זינויות לימא ליה אתן
לך זינויות דלוה והלכך הוה נוגע
בעדות דאי לא הוה ללוה זינויות לא
ליגבי מלוה אלא מזינויות דקבלן
דהכי הוה דינא דלכל מאן דצעי
תעב זרישא. אבל בערב סתם ליכא
למימר הכי דכל כמה דלית ליה ללוה
למיפרע מידי וספי' זיבורית לאו כל
כמיניה מלוה למיחד גבי ערב
דק"ל זמילתין (לקמן דף קעז).
לא יתבע לערב מחלה: אומן אין
לו חוקה. דקמתי ממני' (מב.) אלא בן
של אומן. וכגון שאין הבן אומן יש לו
חוקה וכדמפרש לקמן: גולן לקמן
מפרש היכי דמי יש שמפרש שהחזק
בגולנות על שדה זו וזכאי שדה הוא
דאין לו חוקה ויש שמפרש לקמן כגון
רוכא נפשות על עסקי ממון והלכך
אין לו חוקה על שום קרקע של
אחרים צולס: אי דלמא. הן
זנים בטענתא דאבוהון דאמרי אביו
הורשה לנו ומש"ה בן גולן אין לו
חוקה דכי האי גוונא אין טוענין
לירש כיון דלמכ גולן קאמי ואיהו
לא טעין מאזי אני יורש דזנתה
דמני אמר (א) זניתה מינך חוקה

שאין עמה טענה היא שהכי אין לאבא חוקה וגם הבן הבא מכחו
אין עמה חוקה וכיון דמכא אבוהון קאמו אפילו הן בן אומן וכן
אריס נמי לא ליהו להו חוקה: אלא בטענה דנפשייהו. אלא זנתה
מינך: לא זריכא. דקאמו בטענתא דאבוהון וכגון דלמר עדים זמיגו
הודה לו המערער לאכזיבין של אלו שמכרו להם הלכך הן בן אריס וכן
אומן איכא למימר קושטא קאמרי כשטוענין אביו לקחו ממך שהרי
הודה והודאת צעל דין כמאה עדים אבל בן גולן אע"ג דאודי האי
מערער לאכזיב לו מהימן לומר לקוח הוא ביד אבי ואפי' צחי אביו אם
נתנו לו שהרי הוא מוכר פחד הודה לו לגולן כדכר כהנא כו' אבל בן
בנו של גולן יש לו חוקה אי פחד בטענה דאבוהו דטעין ירשי ואבי
לא היה גולן וכי האי גוונא טוענין לירש דלילו היה אביו קיים הוה
טעין מינך זנתה ולא הוה אמי בטענתא דאבוהו אף אלו נטעון בשביל
הירש וירשא דקמתי אומן אין לו חוקה דליכא עדי הודאה דלמדנין
קמתי: אי לאו דאודי ליה. גולן גולן: הוה ממטי ליה לדידיה ולחמריה
לשחור. היה מוסר אותו ואת חמורו לפקיד כדמיתרגמינן (במדבר טו)
[לא חמור אחד מהם נשאתין לא חמורא דחד מנהון שחרית דסתם
גולן גברא אלמא הוא: פעמים שאפילו בן גולן יש לו חוקה. ואע"ג
דלא אמי בטענה דנפשיה היכי דמי כגון דקא אמי בטענתא דאבא
דאבוהו שטוען מאזי אבי אני יורש ואיהו לא היה גולן וימיגו דמני
אמר זנתה מינך כי אמר נמי זקי הורשה לאבי ואבי הורשיני נאמן
דחוקה שיש עמה טענה מעלימתא היא: ל"א תכוז כספרים פעמים
שכן בנו של גולן נמי אין לו חוקה וכגון דאמי בטענתא דאבא
שאבי אביו גולן היה. שיהיה אמת אבל הראשון נראה שאמר רכא
ולא דלמתי גולן. הכי דמי גולן. ארוהו שאפילו לו חוקה: על שדה זו.
ובהוה שדה הוא דאין לו חוקה אבל בשאר שדות יש לו חוקה: כגון
של בית פלוני שהורגין כו'. אנשי רשעים היו שהיה מכיר בהן רב
חסדא שהורגין נפשות על עסקי ממון אין להן חוקה בשום קרקע
צעולס שכל אדם ירא לממות בהן. וק"ל כתרתייהו: ירד מאומנותו.

ושב מחזיק בה יש לו חוקה: בן שחלק. הפליג מאביו ואין סמוך עוד
אדם אע"ג דתנן (לעיל דף מב.) לא לאיש חוקה זנכסי אשתו ולא לאשה זנכסי אביו ולא הן כן
יש להן חוקה זה על זה: סלקא דעפך אמינא אחילי אחיל. האב גבי דבן פירות שאלם שלם שנים ולפיכך לא ערער ולא תיהו חוקה קמ"ל
דלא מחיל: אלא אשה שנתגרשה פשיעה. דמחוקת זנכסי בעלה וכן בעלה מחזיק זנכסי שהרי שואנין זה את זה והיה להן לממות:

(א) [לקמן ג' טו] (ב) ס"ב: וימין
שהוינן.

הגרות הב"ח

(א) גמ' אי דארו בטענתא
וכי אי דלא אמו בטענתא
דלכוהו אלא בטענתא
דנפשייהו אפי' בן גולן נמי.
ז"כ ע"ל דף נב סמך ד"ה
מודה לו: (ב) הוה ממטי ליה
לדידיה ולחמריה: (ג) שם
סלקא דעמך אמינא אב לבן
אחילי: (ד) ריב"ב ד"ה אי
דלמו וכו' דמני אמר אבא
זנתי: (ה) תוס' ד"ה פעמים
וכי דלמא איתא דלמר זבנה
מיניה הוה אמר: (ו) ד"ה
ירד וכו' י אמר בפני הודה:

מוסף תוספות

א. עיין תוס' ר"ד מה
דמיה על פירושו. ו. כגון
שהחזיק בן אריס שלש
שנים בשהיה לו רכתי ויה.
ג. ואע"פ שכתב ר"ש ז"ל
דכי קאמר אומן אין לו
חוקה לצדיקן קמתי לא
מחזיר. ר"ן. ט. עיין
דנכ"ס. ה. כ"ו. ששבי
אביו דר בה חר יומא
טעינין לו אע"פ שאביו
ליד זה מיד הגולן אביו
שלא היה לו חוקה. יכתי
יונה. י"ז. דאפי' החזיק
אביו בגולנות על שדה זו,
שהוציא למיכר ממונה
בבונס, אפשר היה שירשה
מאביו וחטף ודידיה חטף.
רע"ב. ה.